

10Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η σημασία της ιστορίας και η διδασκαλία της στο σημερινό σχολείο

Α. ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Θέμα Α

A1. Περίληψη

Η συντάκτρια του κειμένου διδάσκει την ιστορία με σκοπό να εμπνεύσει στους μαθητές το ενδιαφέρον για την ιστορία, να προβληματίζονται και να κατανοούν πολύπλευρα το παρελθόν, ώστε να αντιμετωπίζουν και το παρόν με πιο ανοιχτόμυαλη στάση. Για αυτό υιοθετεί μη συμβατικά μέσα διδασκαλίας, εμπλουτίζοντας τη σχολική ύλη με διαφορετικές πηγές και αξιοποιώντας τεχνολογικές εφαρμογές που ευνοούν την οργάνωση της διδασκαλίας και την αλληλεπίδραση των μαθητών. Κυρίως αξιοποιεί τη δύναμη των ερωτήσεων που οξύνουν την κρίση των μαθητών και την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται και να αντιμετωπίζουν υπεύθυνα και κριτικά το παρόν μέσω της κριτικής μελέτης του παρελθόντος. (92 λέξεις)

Μορφή περίληψης: Εστίαση σε απόψεις του κειμένου για ένα θέμα.

Στοιχεία αξιολόγησης: ο εντοπισμός και η απόδοση των σχετικών πληροφοριών, η διάκριση σκοπού και μέσων - επιμέρους στόχων, η μη γραμμική απόδοση του περιεχομένου του κειμένου, η αποφυγή λεπτομερειών.

Θέμα Β

B1. Σωστό-Λάθος και τεκμηρίωση με χωρία

α. Λάθος: Αφορά όλους τους ανθρώπους («Από την πραγματικότητά της προκύπτει ότι η ιστορία, ως αναλυτική επιστήμη ή ως αφήγηση, αφορά μεγάλο αριθμό ανθρώπων, στην πραγματικότητα όλους τους ανθρώπους»).

β. Λάθος: Η ιστορία καθορίζει την αντίληψη για το παρελθόν, αλλά και για το παρόν και το μέλλον («η ιστορία νομιμοποιεί ένα γενικό και ταυτοχρόνως ενιαίο παρελθόν για όλους, και ένα διαφοροποιημένο για τον καθένα, όμως ενιαίο για όλους παρόν...»).

γ. Σωστό: («η ιστορία συμβάλει... στην ίδια τη διαδικασία σύστασης των βιολογικών ατόμων σε κοινωνικά πρόσωπα και ιδίως στην αναπαραγωγή της ζωής εν κοινωνία. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι συμβάλλει στην στοιχειοθέτηση της κοινωνικοποίησης, θεμελιώνοντας την με ύλη από το παρελθόν...»).

δ. Σωστό: («Η ιστορία... κατασκευάζει την ιστορική διάρκεια, τον ιστορικό χρόνο ή τους ποικίλους ιστορικούς χρόνους. Επομένως, ο ιστορικός χρόνος θα πρέπει να είναι η θέσμισή της αυθόρμητης σε όλους τους ανθρώπους και σε όλες τις περιόδους τάξης του παρελθόντος σε ένα επίπεδο που να καθίσταται χρόνος κοινός για όλους και αδιαμφισβήτητος / Δηλαδή η ιστορία συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία της αίσθησης «του ανήκειν» σε ένα μεγάλο ή μικρότερο σύνολο»).

ε. Σωστό: («... η ιστορία αφορά και απευθύνεται στο ψυχοδιανοητικό επίπεδο των ανθρώπων και αναπαράγει το πολιτισμικό πεδίο της ανθρώπινης ύπαρξης.»).

B2. α. Σκοπιμότητα της επανάληψης

Με τη συχνή επανάληψη της λέξης «ιστορία :

- Τονίζεται με έμφαση ο ρόλος της ιστορίας, η οποία ως βασική έννοια διαπερνά ολόκληρο το κείμενο και αποτελεί το αντικείμενο μελέτης του συγγραφέα.
- Εξασφαλίζεται η συνοχή της παραγράφου.

β. Διαρθρωτικές λέξεις – φράσεις και αντικατάσταση

όμως: ωστόσο

συγκεκριμένα: ειδικότερα

π.χ.: για παράδειγμα

δηλαδή: με άλλα λόγια

B3. Εκφραστικές επιλογές

Κείμενο 1:

α) δύο εκφραστικές επιλογές που ανταποκρίνονται στο επιβαλλόμενο ύφος ενός επιστημονικού κειμένου:

- χρήση του **τρίτου** ρηματικού προσώπου (αντικειμενικότητα, απρόσωπο ύφος): *η ιστορία..., ο λόγος..., το μέλλον...*
- **ειδικό** λεξιλόγιο που σχετίζεται με την επιστήμη της ιστορίας: *ανθρώπινα σύνολα, κατασκευάζει το χρόνο των κοινωνιών, ιστορικό χρόνο, συλλογικές και ατομικές διαφορές, ενιαίο παρελθόν, ατομικών υποκειμένων...*
- **Αναφορική λειτουργία** της γλώσσας: *Συγκεκριμένα η ιστορία ασχολείται με τα ανθρώπινα σύνολα και τα άτομα διαχρονικά. Από την πραγματικότητα της προκύπτει ότι η ιστορία, ως αναλυτική επιστήμη ή ως αφήγηση, αφορά μεγάλο αριθμό ανθρώπων, στην πραγματικότητα όλους τους ανθρώπους.*

(Αρκούν για την απάντηση δύο στοιχεία)

β) δύο εκφραστικές επιλογές που δηλώνουν τη διάθεση του συντάκτη του κειμένου να γίνει σαφής και κατανοητός ώστε να επικοινωνήσει με ένα ευρύτερο (από το ακαδημαϊκό) κοινό:

- Φράσεις που δηλώνουν διάθεση **επεξήγησης** των νοημάτων: *Δηλαδή η ιστορία συμβάλλει..., Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι συμβάλλει..., Πρόκειται για τη διαδικασία εκείνη..., η διάπλαση, δηλαδή η βαθμιαία μετατροπή του σε ιδιαίτερο κοινωνικό άτομο..., το χρόνο των κοινωνιών, ακριβέστερα τον ιστορικό χρόνο.*
- **Παραδείγματα** που επεξηγούν τα νοήματα: *ή ακόμη μέσα από μύθους ή αφηγήσεις ή την ιστορία, βιβλία, μαθήματα κ.λπ..., θεμελιώνοντας την με ύλη από το παρελθόν: π.χ. αναπαραστάσεις, επεισόδια, συμβάντα, γεγονότα, πρόσωπα, αφηγήσεις...*
- **α' πληθυντικό πρόσωπο** (διάθεση επικοινωνίας με τον αναγνώστη, οικειότητα / κοινή αντίληψη, μετριοπάθεια): *Το μέλλον, που όπως γνωρίζουμε..., Στο επίπεδο των ατομικών υποκειμένων μπορούμε να υποθέσουμε..., θα καταλήγαμε στο πολύ γνωστό...*

(Αρκούν για την απάντηση δύο στοιχεία)

Κείμενο 2:

γ) ένα στοιχείο του περιεχομένου και μια εκφραστική επιλογή που προσδίδουν στο κείμενο ύφος προσωπικό/βιωματικό:

Στοιχείο περιεχομένου: αναφορά σε **προσωπικά βιώματα** και σχετίζονται με την πρόσφατη ιστορία της Κύπρου (*πρόσφυγες, εγκλωβισμένους συγγενείς στην Καρπασία¹, και τα*

¹ Η συγγραφέας αναφέρεται στα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974.

γεγονότα σχετικά με τον αγνοούμενο θείο μου του οποίου τα οστά βρέθηκαν σε ομαδικό τάφο) και τις εμπειρίες της από την επαφή της στο σχολείο με την ιστορία (Διδάχτηκα την ιστορία στο σχολείο ως ένα βαρετό μάθημα στείρας απομνημόνευσης...)

Εκφραστική επιλογή: το α' ενικό πρόσωπο (διδάχτηκα, Δεν θεωρώ, χρησιμοποιώ, Αντιμετωπίζω κ.ά.).

Θέμα Γ

Γ1. Ερμηνευτικό σχόλιο

Ερωτήσεις ερμηνευτικού διαλόγου για τη σύνθεση του ερμηνευτικού σχολίου

Ποιες λέξεις – αφηρημένες έννοιες εντοπίζετε στην πρώτη στροφή του ποιήματος; Ποια διάθεση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στο θέμα δηλώνουν αυτές;

«Κατακτά, θρυμματίζοντας, ωθούμενες»: ποιο χαρακτήρα στην κίνηση του χρόνου δίνουν αυτές οι λέξεις / ρηματικές φράσεις;

Ποιες είναι οι απώλειες που δηλώνονται στον τίτλο;

Από ποια στάδια περνάει το παρόν για να καταλήξει στην απώλεια;

Τι συμβαίνει στις περισσότερες αναμνήσεις μας και γιατί;

Πώς θα χαρακτηρίζατε το ποίημα: φιλοσοφικό, λυρικό ή βιωματικό και γιατί;

Ερμηνευτικό σχόλιο	
Κατά τη γνώμη μου, οι απώλειες στις οποίες αναφέρεται ο τίτλος του ποιήματος, είναι οι αναμνήσεις στιγμών της ζωής μας που σιγά σιγά ξεθωριάζουν στη μνήμη μας, για να χαθούν / απολεσθούν τελικά στη λησμονιά.	Α' ερώτημα
Το ποιητικό υποκείμενο αισθητοποιεί στην πρώτη στροφή την εικόνα του χρόνου που επελαύνει πάνω στη ζωή και τις μνήμες των ανθρώπων με τη χρήση ρηματικών τύπων που δηλώνουν δυναμική κίνηση «κατακτά... θρυμματίζοντας...ωθούμενες».	Κειμενικός δείκτης 1: ρηματικοί τύποι: κατακτά, θρυμματίζοντας - ωθούμενες)
Πρόκειται για μια αέναη μετατόπιση που τονίζεται με το επίρρημα «διαρκώς»: αυτό που συνειδητοποιούμε ως στιγμιαίο παρόν προχωρά αενάως μέσα στον χρόνο, αφήνοντας πίσω θραύσματα αναμνήσεων, που σιγά σιγά χάνονται στη λησμονιά.	Κειμενικός δείκτης 2: - το επίρρημα «διαρκώς»
Αυτή η πορεία προς τη λήθη και την απώλεια, αποδίδεται με τις αρνήσεις "αμήχανες" (α- στερητικό), "δε θα 'ρθει", "δε θα τις βρει", και την παραδοχή "Λησμόνησα". Το ποίημα αποκτά χαρακτήρα μελαγχολικού στοχασμού πάνω στην απώλεια των αναμνήσεων από τη χρήση του τρίτου ρηματικού προσώπου και το πλήθος λέξεων-αφηρημένων εννοιών (παρόν, Χρόνο, λήθη, Αύριο).	Κειμενικός δείκτης 3: - αρνήσεις γ' πρόσωπο - αφηρημένες έννοιες -

Προσωπικά θεωρώ στενάχωρη τη συνειδητοποίηση ότι πολλές στιγμές της ζωής μας έχουν ξεθωριάσει στη λησμονιά, και είναι σαν να μην υπήρξαν ποτέ. Πιστεύω ότι είναι σημαντικό να ασκούμε τη μνήμη μας ανακαλώντας τις στιγμές που θέλουμε να «ξαναζήσουμε». Ίσως έτσι διασώσουμε θραύσματα της μνήμης και της ζωής μας από την αμετάκλητη απώλεια/φθορά. (207 λέξεις)

Β' ερώτημα - προσωπική τοποθέτηση (σε διαφορετική παράγραφο)

Θέμα Δ

Δ1. Παραγωγή λόγου

Τύπος κειμένου: εισήγηση σε εκδήλωση του σχολείου

Πομπός: μαθητής, δέκτες: μαθητές – εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην εκδήλωση

Τύπος προβληματισμού: συμφωνία ή διαφωνία και δημιουργική αξιοποίηση πληροφοριών των κειμένων αναφοράς

Στοιχεία αξιολόγησης: η σαφής τοποθέτησης, η επαρκής και πειστική επιχειρηματολογία στο α' ερώτημα, η αποφυγών αυθαίρετων απόψεων, η εστίαση στα ζητούμενα, η ευστοχία της απάντησης, η ανταπόκριση του μαθητικού κειμένου στο επικοινωνιακό πλαίσιο – ομιλία.

Πρόλογος

Αξιότιμοι κ. εκπαιδευτικοί, αγαπητοί συμμαθητές και συμμαθήτριες

Ο τρόπος με τον οποίο διδάσκονται τα σχολικά μαθήματα δεν επηρεάζει μόνο την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και τις επιδόσεις των μαθητών αλλά και τη στάση τους απέναντι στα γνωστικά αντικείμενα. Ένα δημιουργικό και -γιατί όχι γοητευτικό- μάθημα γίνεται αφετηρία για μια πιο ουσιαστική και δημιουργική ενασχόληση του μαθητή μαζί του. Αντίθετα, μια πληκτική διδασκαλία στην τάξη αποθαρρύνει ακόμη και όσους μαθητές έχουν θετική προδιάθεση απέναντι στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Πιστεύω ότι το μάθημα της ιστορίας είναι μια αντιπροσωπευτική περίπτωση σχολικού μαθήματος που οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται.

Κύριο μέρος

1ο ερώτημα

Σε περίπτωση συμφωνίας:

Πραγματικά πιστεύω ότι το μάθημα της ιστορίας στο σημερινό σχολείο αδικείται από τον τρόπο διδασκαλίας του:

- Εδράζεται στη στείρα απομνημόνευση ενός τεράστιου όγκου λεπτομερειών σχετικά με ονόματα, χρονολογίες και γεγονότα, η οποία καθίσταται αφόρητη και παράλογη στα μάτια των εφήβων.
- Δεν ευνοεί – όταν δεν αποκλείει εντελώς – τη διαφορετική άποψη πάνω στα γεγονότα, την ανοιχτή συζήτηση και μελέτη με βάση διαφορετικές πηγές και οπτικές. Η πίεση για την κάλυψη της εξεταστέας ύλης δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον εκπαιδευτικό και τον μαθητή για εμβάθυνση στα γεγονότα, τα οποία διδάσκονται χωρίς καμία συζήτηση και χωρίς την προβολή της «αλήθειας» των άλλων.
- Η καθηγητοκεντρική διδασκαλία οδηγεί σε ένα μάθημα πληκτικό και κουραστικό, στερημένο από τη χαρά που προκύπτει από την απόκτηση γνώσης: ο εκπαιδευτικός εξετάζει το προηγούμενο κεφάλαιο και στη συνέχεια παραδίδει το επόμενο. Σε αυτή τη διαδικασία ο μαθητής έχει ένα απολύτως παθητικό ρόλο.

Οφείλουμε, ωστόσο, να αναγνωρίσουμε ότι τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει σημαντικές πρωτοβουλίες για μια πιο δημιουργική και ελκυστική διδασκαλία του μαθήματος με την αξιοποίηση και των νέων τεχνολογιών. Επιπλέον δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις εκπαιδευτικών που -ενάντια στις συνθήκες, τις συνήθειες και τα περιορισμένα εκπαιδευτικά μέσα- υιοθετούν μη συμβατικούς τρόπους διδασκαλίας της ιστορίας και λειτουργούν περισσότερο ως συντονιστές / υποκινητές της προσπάθειας των μαθητών παρά ως μηχανές μετάδοσης έτοιμων γνώσεων. Ωστόσο, δεν αποτελούν τον κανόνα, ή έστω την κυρίαρχη κατεύθυνση.

Σε περίπτωση διαφωνίας:

Πραγματικά πιστεύω ότι οι επικρίσεις που δέχεται σήμερα ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της ιστορίας είναι υπερβολικές:

- Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και των διαδικτυακών εφαρμογών έχει προσδώσει στην διδασκαλία του μαθήματος ένα διαφορετικό σε σχέση με το παρελθόν χρώμα, καθιστώντας το πιο ελκυστικό στους μαθητές. Πολλοί εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ήδη αυτές τις εφαρμογές για την παιχνιδιοποίηση του μαθήματος ή για την παρουσίαση της ύλης. Στο σχολικό εργαστήριο ή στον υπολογιστή στο σπίτι τους οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες, συγκρίνουν, συνθέτουν εργασίες κ.ά. Φυσικά, καθυστερήσεις και αδυναμίες ακόμη υπάρχουν. Ωστόσο έχει γίνει ένα σημαντικό βήμα σε σχέση με το παραδοσιακό, πληκτικό μάθημα του παρελθόντος.
- Το σημερινό κλίμα ως προς τη διδασκαλία του μαθήματος είναι περισσότερο θετικό σε σχέση με το παρελθόν στην προβολή και της διαφορετικής άποψης, της «αλήθειας» των άλλων. Και οι εκπαιδευτικοί είναι περισσότερο δεκτικοί σε αυτό και το πρόγραμμα σπουδών πιο ανοιχτό σε σχετικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων από σχολεία της χώρας μπορούμε να βρούμε αρκετά με μια απλή αναζήτηση στο διαδίκτυο. Επίσης γνωρίζουμε από την εμπειρία μας στην τάξη ότι συχνά η διδασκαλία ενός γεγονότος γίνεται αφετηρία να ακουστούν διαφορετικές απόψεις κάποιες από τις οποίες μπορεί να είναι αιρετικές ή και ακραίες.
- Πιστεύω ότι είναι άδικη η κριτική που ασκείται όσον αφορά την απομνημόνευση στο μάθημα της ιστορίας και την «απουσία κρίσης». Γιατί η κριτική σκέψη πρέπει να στηρίζεται σε μια περιουσία γνώσης, την οποία ο μαθητής θα αποκτήσει καταβάλλοντας κόπο και αφιερώνοντας χρόνο. Και οπωσδήποτε θα αναγκαστεί να απομνημονεύσει συγκεκριμένα δεδομένα, όπως ακριβώς συμβαίνει σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις επιστήμες. Για ποιο λόγο η ιστορία να αποτελεί εξαίρεση σε αυτό; Και επιπλέον: τι αξία έχει η κριτική σκέψη η οποία δε στηρίζεται σε αποκτημένη γνώση;

Συμπερασματικά, χωρίς να παραβλέπω τα υπαρκτά προβλήματα, θεωρώ ότι η διδασκαλία της ιστορίας στο σχολείο βρίσκεται στο σωστό δρόμο και μπορεί διαρκώς να βελτιώνεται. Αρκεί να στηρίζεται την αγάπη του εκπαιδευτικού, τη στήριξη της πολιτείας και τη θετική προδιάθεση των μαθητών. Γιατί σε τελική ανάλυση, η ποιότητα της διδασκαλίας ενός μαθήματος εξαρτάται από τη διάθεση του εκπαιδευτικού και από την ανταπόκριση και το ενδιαφέρον των μαθητών. Εάν αυτά δεν υπάρχουν, τότε οποιοσδήποτε τρόπος διδασκαλίας δεν μπορεί παρά να είναι πληκτικός.

2ο ερώτημα: Πώς θα μπορούσε να συμβάλει ο ίδιος ο νέος, ώστε να αποκτήσει ιστορική αντίληψη και παιδεία;

Δικαιούμαστε να περιμένουμε πολλά από διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας στο σχολείο. Αλλά δεν μπορούμε να περιοριζόμαστε σε αυτό. Γιατί η απόκτηση ιστορικής αντίληψης και παιδείας είναι μία διαδικασία στην οποία πρέπει οπωσδήποτε να συμμετέχει ενεργά και ο ίδιος ο έφηβος και δεν μπορεί να εξαντλείται στη σχολική τάξη. Τι θα μπορούσαμε λοιπόν να κάνουμε εμείς οι νέοι; Μπορούμε να:

1. Αντιμετωπίζουμε με σκεπτικισμό τις όποιες ιστορικές πληροφορίες δεχόμαστε είτε από το σχολικό βιβλίο είτε από τα ποικίλα κανάλια ενημέρωσης και κυρίως το διαδίκτυο είτε από καθημερινές συζητήσεις.
2. Θέτουμε συγκεκριμένες ερωτήσεις (πότε, πού, πώς, γιατί, ποιες οι πηγές πληροφόρησής μας, ποιες μαρτυρίες/πηγές υπάρχουν, ποια οπτική γωνία καλύπτουν κτλ.), ελέγχουμε την αξιοπιστία και αξιολογούμε την ισχύ των απόψεων που μας μεταφέρονται.
3. Αναζητούμε την άλλη άποψη, την «αλήθεια των άλλων, αυτή που αποκλίνει από τις επίσημες αφηγήσεις, και την υποβάλλουμε σε βασανιστικό έλεγχο.
4. Αντιμετωπίζουμε τις διαφορετικές απόψεις με την κατανόηση ότι η αλήθεια είναι πάντοτε πολλαπλή και ότι κάθε άποψη εμπεριέχει έναν μόνο κόκκο αλήθειας.
5. Προσπαθούμε να κατανοήσουμε το παρελθόν με βάση τις συνθήκες της εποχής του και τις αντιλήψεις των ανθρώπων του. Δεν προσπαθούμε να το κατανοήσουμε μέσα από τους παραμορφωτικούς φακούς της εποχής μας, γιατί θα βγάλουμε λανθασμένα συμπεράσματα.
6. Ενδιαφερόμαστε για το παρελθόν όχι από μια περιέργεια εγκυκλοπαιδικού χαρακτήρα, αλλά για να αξιοποιήσουμε τα συμπεράσματά μας στο σήμερα, αφού η καθημερινότητά μας είναι γεμάτη από φαινόμενα παρόμοια με αυτά του παρελθόντος. Εξάλλου, η ιστορία αφορά όλους μας, είτε εμείς ενδιαφερόμαστε είτε όχι για αυτή.

Επίλογος

Μπορεί η ιστορία να αφορά όλους τους ανθρώπους, ωστόσο αφορά σίγουρα περισσότερο τους νέους, γιατί αυτοί χρειάζονται τα διδάγματά της για να συνδέσουν το παρελθόν με το παρόν και να οικοδομήσουν το μέλλον. Για αυτό και η ανάπτυξη της ιστορικής αντίληψης και της ιστορικής παιδείας έχει πρωτεύουσα σημασία για τους εφήβους και κατ' επέκταση, το ελληνικό σχολείο.

Σας ευχαριστώ